

ГОЛОВАНЬ М. С.,

кандидат педагогічних наук, доцент
Державний вищий навчальний заклад
“Українська академія банківської
справи Національного банку України”,
м. Суми

ЄВРОПЕЙСЬКА КРЕДИТНО-ТРАНСФЕРНА СИСТЕМА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

У статті висвітлено потенціал європейської кредитно-трансферної системи організації навчання як інструменту забезпечення якості підготовки фахівців у вищому навчальному закладі в контексті Болонського процесу. Ключові слова: якість вищої освіти, європейська кредитно-трансферна система.

В статье раскрыт потенциал европейской кредитно-трансферной системы организации обучения как инструмента обеспечения качества подготовки специалистов в вузе в контексте Болонского процесса. Ключевые слова: качество высшего образования, европейская кредитно-трансферная система.

The article highlights the potential of the European credit transfer system of education as a tool for ensuring the quality of training in higher education in the context of the Bologna process. Keywords: quality of higher education, the European Credit Transfer System.

Проблема якості освіти проходить червоною ниткою через усі документи Болонського процесу, підписані міністрами, відповідальними за вищу освіту. В контексті Болонського процесу якість освіти – це системно-соціальні якості й характеристики, які визначають відповідність системи освіти прийнятим вимогам, соціальним нормам, державним стандартам. У Всесвітній декларації з вищої освіти, прийнятій на Міжнародній конференції з вищої освіти в листопаді 1998 року, вказано, що якість вищої освіти – це багатовимірне поняття, яке охоплює всі аспекти діяльності вищого навчального закладу: навчальні та академічні програми, навчальну і дослідницьку роботу, професорсько-викладацький склад і студентів, навчальну базу і ресурси [1, с. 171].

Однією з умов приєднання України до Європейської зони вищої освіти є впровадження кредитно-трансферної системи організації навчального процесу (КТСОНП), яка у програмних документах Болонського процесу розглядається як інструмент підвищення якості освіти. Європейська кредитно-трансферна система (далі – ЄКТС) – це орієнтована на студента модель організації навчального процесу, яка ґрунтується на поєднанні модульних технологій, системи накопичення і трансферу кредитів та забезпечує прозорість результатів навчання і навчального процесу з метою сприяння планування, надання, оцінювання, визнання та підтвердження кваліфікацій та навчальних модулів, а також сприяння мобільності студентів.

ЄКТС організації навчального процесу передбачає чітку структурування змісту навчання на окремі змістові модулі; обов'язкове опрацювання студентом кожного модуля; варіативність навчання; адаптацію навчального процесу до індивідуальних можливостей і запитів студентів; гнучкість управління навчальним процесом.

Її введення істотно змінює роботу викладачів, спонукаючи їх до постійного самовдосконалення й самонавчання, оновлення методичного забезпечення внаслідок переходу до концентрованих форм викладу навчального матеріалу, регулярного індивідуального консультування студентів.

Запровадження системи кредитів ЄКТС забезпечує прозорість програм навчання, полегшує визнання дипломів і кваліфікацій. При використанні ЄКТС в цілому європейська вища освіта стає більш відкритою, зрозумілішою та привабливішою для студентів різних країн світу. Ефективне застосування ЄКТС в організації навчального процесу в університетах сприяє забезпеченню якості вищої освіти, дозволяє прозоро, відкрито і справедливо визнавати дипломи і кваліфікації вищої освіти випускників університетів у європейському просторі вищої освіти та інших регіонах світу, формувати накопичувальну систему кредитів при реалізації навчання упродовж життя.

Важливим аспектом запровадження європейської кредитно-трансферної системи організації навчання є врахування результатів діяльності студентів в усіх видах навчальної роботи: аудиторних навчальних заняттях, самостійної роботи студентів, практичній підготовці, контрольних заходах. Принцип послідовного накопичення при оцінюванні навчальних досягнень студента стимулює систематичну та якісну його роботу протягом всього навчального семестру. Систематичний контроль навчальної діяльності студентів сприяє вихованню у студента відповідального ставлення до навчання, спонукає студентів більш серйозно та регулярно себе контролювати при виконанні завдань. Тому в умовах

Головань М. С. Європейська кредитно-трансферна система як інструмент підвищення якості вищої освіти в контексті Болонського процесу / М. С. Головань // Гуманітарний вісник – Додаток 1 до вип. 27, том I (34) : Тематичний випуск «Вища освіта України в контексті інтеграції до європейського освітнього простору» [Текст]. – К.: Гнозис, 2012. – с. 100-105.

кредитно-модульної системи навчання підвищується якість навчальної діяльності студентів, а отже, й результатів такої діяльності.

Формування студентами на основі навчальних планів індивідуальних освітніх програм істотно впливає на особисту мотивацію в навчанні, а розвиток нових, більш ефективних методів поточного контролю знань сприяє підвищенню якості засвоєння навчальних предметів.

Введення системи залікових одиниць супроводжується інтенсифікацією навчального процесу, вимагаючи підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу. При цьому у викладацькому навантаженні зростає питома вага методичної складової. Виникає необхідність внесення доповнень у навчальні плани, уточнення й узгодження змісту різних навчальних дисциплін, впровадження елементів компетентнісного підходу. При кваліфікованому повномасштабному розгортанні кредитно-модульної системи організації навчання й ефективному використанні її організаційно-технологічного потенціалу у вищих навчальних закладів з'являються додаткові можливості для конструктивного впливу на вирішення питань забезпечення якості підготовки фахівців.

Оцінюючи можливості ЄКТС як інструмента підвищення якості освіти необхідно мати на увазі не тільки її організаційно-технологічні переваги в порівнянні із традиційними формами організації навчального процесу, але й можливий вплив на ключові властивості освіти – його фундаментальність, науковість і системність, орієнтовані на одержання випускником певної кваліфікації.

Якість освітньої програми багато в чому залежить від правильного розміщення змістовних і структурних пріоритетів при її формуванні. Важливого значення набуває кваліфікований опис навчальних курсів за рівнями навчання, визначення "вагових коефіцієнтів" різних циклів дисциплін (соціально-гуманітарного, природничо-наукового, загальноекономічного, загально-професійного, професійної спеціалізації) в освітніх програмах різного рівня. Не менш істотними є внутрішня структура циклів і визначення структури кожної дисципліни за видами занять: аудиторних (лекції, семінари, практичні заняття, лабораторні роботи та ін.) і позааудиторних (реферати, курсові роботи, бібліотечні дні, робота в комп'ютерних класах і т.д.). Все це повинно знайти відбиття в залікових одиницях, які описують кожний навчальний курс, кожну дисципліну, а в остаточному підсумку, визначають трудомісткість всієї освітньої програми.

Як відзначає В. Сенашенко й Н. Жалніна "Система залікових одиниць – це певна філософія освіти, орієнтована на перехід освітніх установ від колективних до індивідуальних форм навчання, зручних для ринку освітніх послуг формах організації навчального процесу – а отже, до ринкового розуміння якості освіти,

Головань М. С. Європейська кредитно-трансферна система як інструмент підвищення якості вищої освіти в контексті Болонського процесу / М. С. Головань // Гуманітарний вісник – Додаток 1 до вип. 27, том I (34) : Тематичний випуск «Вища освіта України в контексті інтеграції до європейського освітнього простору» [Текст]. – К.: Гнозис, 2012. – с. 100-105.

коли ключовим аспектом функціонування освітніх інститутів стають ціннісні характеристики їхньої освітньої діяльності” [2, с. 18].

Отримання якісної освіти безпосередньо залежить від якості самих вимог (цілей, стандартів і норм), якості ресурсів (програми, кадровий потенціал, контингент абітурієнтів, матеріально-технічне забезпечення, фінанси і т.д.) та якості освітніх процесів (наукова та навчальна діяльність, освітні технології, управління), які безпосередньо забезпечують підготовку фахівців.

Якість професійної освіти як соціальне замовлення визначається через вимоги до випускника. Сьогодні традиційна характеристика якості освіти – рівень отриманих знань – трансформується в інший результат освіти – компетентність у сфері професійної діяльності, стійку мотивацію до навчання впродовж усього життя. Підтвердженням цього можуть слугувати параметри міжнародних оцінок якості освіти, зокрема, відомих міжнародних досліджень PISA, TIMSS, CIVIC, LINGUA, PIRLS. Вимоги суспільства відображають такі характеристики якості результатів освіти, як компетентність, мотивація до неперервної освіти і професійного росту, які складають характеристику сучасного культурного типу особистості. Якість особистості випускника вищого навчального закладу – цілісна сукупність елементів внутрішньої структури особистості, що визначає зміст соціально значущих і професійно важливих властивостей випускника вищого навчального закладу, які забезпечують здатність і готовність вирішувати проблеми і завдання в реальних професійних ситуаціях, усвідомлюючи при цьому значущість предмету і результату діяльності.

Одним з ключових питань забезпечення якості вищої освіти є якість державних стандартів вищої освіти. Перехід до компетентного підходу при розробці державних освітніх стандартів вищої освіти є своєчасним і необхідним, тому що інтегральна оцінка якості підготовки випускника може бути найбільш повною тільки при визначенні його компетентності в обраній сфері професійної діяльності.

Використання компетентного підходу при розробці державних освітніх стандартів вищої освіти вимагає зміни поглядів на структуру, форму і зміст оцінювальних і діагностичних засобів для підсумкової державної атестації випускників за напрямками підготовки, а також на організацію управління якістю підготовки фахівців.

Терміновим завданням вищої освіти є розробка нормативних вимог до професійної освіти на основі Національної рамки кваліфікацій, адаптованої до Європейської рамки кваліфікацій, які обумовлюються суспільним поділом праці, професійно-важливими якостями фахівця, а також потребами суспільства в професійних кадрах на майбутнє.

Становлення системи навчання майбутніх фахівців у сучасних умовах повинно ґрунтуватися на використанні інноваційних технологій навчання, що дозволяють досягти високого рівня професійної компетентності випускників.

Важливими завданнями підготовки фахівців в умовах кредитно-трансферної технології навчання є забезпечення якісної ступеневої освіти, її особистісної орієнтації, створення умов для оновлення змісту і форм організації навчально-виховного процесу, запровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій, формування системного мислення, професійної самосвідомості.

Європейська кредитно-трансферна система передбачає використання таких форм, методів і технологій інноваційного навчання як: розробка проектів, програм, планів, розв'язання нестандартних індивідуальних завдань, ділових ігор, "кейс-методів", особистісно-орієнтованого підходу, перехід від монологу до дискусії, диспути, «мозкові штурми» тощо. В інноваційних технологіях навчання закладаються принципово нові форми контролю й оцінювання знань студентів: індивідуальні співбесіди, публічні огляди, оцінювання групами експертів. ЄКТС організації навчального процесу у ВНЗ є найбільш ефективною з існуючих систем організації навчання студентів, оскільки принцип варіативності навчання дає можливість максимально врахувати запити кожної категорії студентів; запровадження індивідуалізації навчання дозволяє врахувати професійні запити та інтереси кожного студента, забезпечуючи їх професійне зростання; запровадження накопичувальної системи кредитів стимулює систематичну цілеспрямовану самостійну роботу студентів, спрямовану на підвищенням свого освітнього й професійного рівня впродовж усього періоду навчання та їх професійної діяльності, тобто стимулюватиме їх навчання упродовж життя.

В умовах європейської кредитно-трансферної системи організації навчання зміст матеріалу дисципліни розподілений на окремі змістові одиниці – модулі, які мають відносно самостійне значення; змінено форму спілкування викладача і студента на практичному занятті: опосередковано – через організацію кредитно-модульного навчання та безпосередньо індивідуально; самостійна робота студентів займає значну частину відведеного на навчання часу, в її процесі вони вчаться планувати, самоорганізовуватися та саморозвиватися; підвищується об'єктивність оцінювання навчання студентів – вона цілком залежить від суми набраних балів за кожний модуль; контроль якості навчання набуває більшої прозорості, оскільки є система накопичення балів і студенти мають змогу відстежувати свої оцінки; студенти мають можливість постійно контролювати власні досягнення у навчанні. Означені фактори сприяють підвищенню якості підготовки майбутніх фахівців.

На нашу думку, європейська кредитно-трансферна система організації навчання сприяє ефективному здійсненню моніторингу якості підготовки майбутніх фахівців завдяки врахуванню поточної успішності студентів, використанню багатобальної шкали оцінок, закладеним в змістові модулі основ диференційованого навчання, оперативного отримання своєчасної інформації про якість засвоєння студентами змістових модулів.

Удосконалюючи управління якістю освіти у вимірі Болонського процесу, потрібно провести глибинні перетворення у цій сфері. Зокрема, змінити методологію визначення якості вищої освіти, оскільки об'єднана Європа визначає конкурентоспроможність випускника за рівнем професіоналізму, а не за простою репродукцією знань студентом. Тому національний моніторинг якості, ліцензування та акредитація, незалежне тестування повинні стати ефективними засобами управління якістю освіти.

Для забезпечення якості освіти необхідно реалізувати новітні програми гуманізації, демократизації вищої освіти, поєднати кредити із механізмами забезпечення якості: з академічними стандартами, критеріями оцінювання, результатами та методами навчання. Довіра до якості кредитів на міжнародному рівні буде можливою лише тоді, коли національні механізми забезпечення якості є строго визначеними, відкритими, прозорими та ефективними. Актуальним залишається також здійснення переходу від авторитарного до більш демократичного алгоритму управління якістю освіти, забезпечення повною мірою права молоді людини на самостійний і незалежний розвиток, самовдосконалення.

Література

1. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / За редакцією В.Г. Кременя. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.
2. Сенашенко В. Качество высшего образования и система зачетных единиц / В. Сенашенко, Н. Жалнина // Высшее образование в России. – 2005. – № 2. – с. 14-18.